

društvu koje u tim institucijama ne vidi uvek neki strogo pozitivni princip – recimo iz *Prve knjige Samuilove*, 8. 10–15. – ali su oni svoju organicističku shemu pretvarali u učenje koje naglašava primat društva nad ljudskom ličnošću, koja se mora ponašati samo kao "ćelija" uvek potčinjena "glavi" organizma. Moderna hrišćanska svest polazi od drugačijih viđenja hrišćanstva koje se obraća ljudskoj ličnosti iznad klasa, nacija i plemena s jednom autentičnom univerzalističkom "globalnom" porukom. Jednostavan odgovor klasične organicističke misli nas i ne približava dubini onog pitanja koje je onako paradoksalno otvoreno. Da se Proviđenje meša u tokove ljudskog života, to teološki nije sporno, ali je sporno, i to uveliko, da se božanski plan može ovako jednostavno svesti na prostu analogiju. Procesi društvenih promena su imanentni i po prirodi ireverzibilni – teorija o božanskom poreklu vlasti je opšte mesto kod svih organicista koji u demokratiji vide kao i stari De Mestr "najgore stanje društva". Sve zlo počinje, kako se ističe, ljudskom pobunom "protiv kralja i svojine". Toj shemi ostaje verna i moderna organicistička misao i nisu anahroni problemi i pitanja koje ona otvara, ali su odgovori sigurno u krilu modernog društva koje je drugačije strukturirano nego što je to bio slučaj s društvom u XVIII ili XIX veku.

Stari organicisti kakvi su De Mestr i L. Bonal stvorili su pretpostavke konzervativne misli koja se u različitim prilikama i istorijskim okolnostima uglavnom jasno prepoznaje kao misao koja se napaja iz tri izvora. U prvom redu to je istorijski konzervativizam sa svojom teorijom istorijskog prava koje se obrazlaže na neobičan način – zanemaruje se čitav niz upravo istorijskih promena koje su ireverzibilne. Konzervativna misao se hrani i nasleđem – intelektualnim nasleđem prosvetnog apsolutizma ili integralnim apsolutizmom modernih doktrina totalitarističkog tipa. Ona se iskazuje i kao "moderna teokratija" o čemu se u novije vreme posebno mnogo govori. I De Mestr i Bonal uzimaju tradicionalnu ruralnu zajednicu kao trajnu osnovu za izgradnju ljudske zajednice odnosno države i sa njima će se, kod potonjih sledbenika organicista do najnovijih vremena, ustaliti tradicija shvatanja koje apsolutizuje takav primitivni oblik društveno-ekonomskog života u nadi da će on biti odbrana od potresa koje donose revolucije. U spisima L. Bonala srećemo predloge da se umesto Deklaracije o pravima čoveka i građanina donese deklaracija o "pravima Boga" pod čim on ne podrazumeva religiju kao slobodni izbor čoveka već feudalni sistem vekovima ustaljenog reda u društvu u kojem je društvo sve a individua bezmalo ništa. Malo vredni, na primer, pisani ustav, ali apsolutnu vrednost imaju nepisana pravila, navike i običaji, odnosno ono što se njima čini kao nepromenljiva kategorija – narodi koji nemaju pisani ustav imaju bolju budućnost jer će sačuvati svoj "narodni duh" i izbeći će potrebe koje revolucije donose sa sobom. Njima se čini da su staleži večne kategorije i da ih moderno društvo, koje oni vide kao "teokratiju, neće prevazići u toku svoga razvoja, posebno u vremenima kada se *Aufklärung* sudara kobno na sceni istorije sa hrišćanstvom koje oni shvataju kao feudalni "sistem odnosa u hrišćanskom svetu" u Evropi.

Ovaj sistem organicističkih ideja starih francuskih mislilaca snažno će se ustaliti kod nemačkih romantičara.

Herderov iracionalizam predstavlja čitavo poglavlje u razvoju organicističke ideje. Po Herderu, ni narodi ni ljudi nisu svuda isti jer čine neke "entitete" ili konkretnije društvene grupe koje imaju u sebi i po sebi svoj *Volkgeist* i upravo taj "narodni duh" je garancija njihovog trajanja i njihovog identiteta. Taj se duh ne može racionalno objašnjavati već se može poimati na osnovu istorije i iz istorije pod kojim Herderovi sledbenici razumevaju folklor, običaje, jezik i zemlju, rodno tlo i prostor na kojem jedna takva narodna grupa opstaje u svojim granicama koje su "prirodne granice" naroda, plemena ili rasa. Po Herderu i Moseru jedino su ruralne zajednice sposobne za dugo istorijsko trajanje, te selo i porodično imanje predstavljaju garancije za sve ono što društvu preči (mnogo kasnije pod Hitlerom nastojalo se da takvi oblici budu i u modernim vremenima orijentir). Misli se na oblik "porodične svojine", koja se ne može ni smanjivati ni prodavati jer se samo nasleđem čuva kao nepromenljivi oblik ekonomskog i društvenog života. To je poznata organicistička čežnja za srednjim vekom i arhaičnim vidovima života za koje se veruje da su po sebi trajniji i da mogu biti brana od svih oblika koje moderno društvo donosi, posebno od *društvenog ugovora* u stilu jednoga Ž. Ž. Rusoa. U organicističkoj teokratiji postoje staleži pa su moguća staleška ali ne i individualna prava.